

अन्वेष (von ष्, इच्छति mit अनु) m. das Suchen, Forschen: तद्वान्वेष
Çāk. 22.

अन्वेषक (wie eben) adj. suchend, mit dem gen. des obj.: एष्यन्वेष-
पकास्तस्या रामदृताः प्लवंगमाः R. 4, 61, 12.

अन्वेषण (wie eben) 1) n. das Suchen, Ausfindigmachen: अन्वेषणं कुर्वन्
PANĀKAT. 214, 20. Das obj. im gen.: गवामन्वेषणाय SĪ. zu RV. 10, 108, 1.
पत्नमन्वेषणे तस्याः कुरु R. 3, 68, 9. N. 13, 43. SĪV. 1, 33. तस्यान्वेषणं कुरु
PANĀKAT. 142, 11. geht im comp. voran: नैषधान्वेषणे N. 21, 32. PANĀKAT.
243, 1. रन्धान्वेषणदत्ताणां द्विषाम् RAGH. 12, 11. न्यायान्वेषणतत्परो PAN-
ĀKAT. III, 89. — 2) f. षां dass. AK. 2, 7, 31. P. 3, 3, 107, VArt. 2. ब्राह्म-
णस्य (obj.) KHĀND. UP. 4, 1, 7.

अन्वेषिन् (wie eben) adj. suchend, mit dem obj. compon.: शिरसा च-
रणान्वेषी R. 5, 91, 20. कुमुदविटान्वेषी क्लंसः HIT. IV, 101. पौरा अमदन्वेषि-
णिः Çāk. 18, 9. RAGH. 12, 54. अन्वेषिणी eine Gelegenheit suchend Çāk.
101, 11. कुमत्या विभवान्वेषी TRIG. 3, 1, 9. = H. 475.

अन्वेषरु (wie eben) nom. ag. dass. P. 5, 2, 90. H. 491. अन्वेषरो ब्रा-
ह्मणाश्च भ्रमन्ति शतशो महीम् N. 16, 26.

अन्वेष्य (wie eben) adj. zu suchen, ausfindig zu machen: अन्वेष्य-
व्या ह्यि वैदेह्या रत्नपार्थ सहायता R. 2, 46, 9. zu erforschen: सो (आत्माम्)
अन्वेष्यः स जिज्ञासितव्यः KHĀND. UP. 8, 7, 1.

अन्वेष्य (wie eben) adj. f. आ zu suchen: अन्वेष्या महिषी सीता राघ-
वस्य R. 4, 41, 76. 44, 22. डुरन्वेष्य schwer zu durchsuchen: देशः 48, 6.

1. अय् eine ausser Gebrauch gekommene Verbalwurzel, die den nomm.
अयस् und अयस् zu Grunde liegt.

2. अय् f. Uṇ. 2, 59. Wasser, Gewässer NAIGH. 1, 12. AK. 1, 2, 3, 3. H.
1069. Declin. P. 7, 4, 48. Vop. 3, 87. 163. 164. 168. In der klassischen Spra-
che findet sich nur der pl. (nom. अयस्, acc. अयस्, instr. अयिस्, dat.
abl. अयिस्, loc. अयम्: RV. 8, 4, 14. अयिस् durch das Metrum veranlasst),
in der ved. Literatur vereinzelt auch der sg. (gen. अयिस्, instr. अयि).
यथा गौरो अया कृतं त्वपनेत्यवेरिणाम् RV. 8, 4, 3. अविन्दद्वा अयः स्वः 5,
14, 4. दिवो अद्वाः पृथिव्याः 2, 38, 11. प्रचिच्यः स्यवसा अद्वयं उपं नेति
27, 13. यत्रामर्षकृतोरपस्तत्र माममृतं कृधि 9, 113, 8. अहोभिर्गद्गर्कुनि-
र्व्यक्तं यमो ददात्यवसानंमस्मै 10, 14, 9. उपं ब्रध्नं वाचाता वृषणा कुरु इन्द्र-
मयस् (Pa. ad. अयः) वक्तः 8, 4, 14. AV. 2, 10, 2. 3, 13, 2. अय (acc. pl.)
उपस्पर्शनादि KĀT. ÇR. 12, 4, 31. — M. 2, 53. 60—62. 6, 22. 53. u. s. w. N. 3,
37. 12, 63. MATSJO. 33. SUND. 2, 14. R. 1, 1, 89. Çāk. 135. RAGH. 1, 89. 3,
58. अय एव समर्जदि M. 1, 8. अयो देवीः RV. 1, 23, 18. 3, 34, 8. 7, 83, 3.
AV. 10, 3, 19. fgg. als Gottheit erscheinen die अयाः auch M. 3, 88. 4, 183.
अयो नपात् oder अयो गर्भः (VS. 11, 46.) Sohn der Gewässer heisst Agni,
weil er aus den Wassern der Luft als Blitz entspringt: अयो नपात् ह्य-
स्याडुपस्ये विज्ञानामूर्धो विद्युते वसतः । तस्य ज्येष्ठं महिमानं वरुणादिर्हि-
रायवर्णाः परि यन्ति पृथ्वीः ॥ RV. 2, 33, 9. चारु नामोपीच्यं वर्धते नतुर्याम्
11. 1, 122, 4. 143, 1. 186, 5. VS. 8, 25. (vgl. M. 9, 321: अद्वाः ऽग्निः). So heisst
auch Savitar RV. 1, 22, 6. Vgl. NAIGH. 3, 4. Nir. 10, 18. 19. अयो नपात्
P. 4, 2, 27, Sch. — Die Bedeutung Luft (अन्तरित्त) NAIGH. 1, 3. beruht
auf falscher Deutung vedischer Stellen. — Am Himmel sind die अयाः
der Stern δ Virginis COLEBR. Misc. Ess. II, 352. 353.

1. अय् δ π δ , lat. ab, goth. af, oḡ. Nipāta, Upasarga (Nir. 1, 3),

Gati und Karmapravakānija P. 1, 4, 58 — 60. gaṇa प्रादि; Vop.
1, 8. 1) adv. a) weg, fort, ab —; zurück; Gegensatz उप (अयकर
und उपकर, अयचय und उपचय, अयगम् und उपगम्, अयाय und उ-
पाय), अभि (अयगर und अभिगर), समा (अयगम und समागम), अनु (अयराग
und अनुराग, अयव्रत und अनुव्रत), प्र (अयसलवि und प्रस \circ , अयाच् und
प्राच्, अयान und प्राण). Erscheint in Verbindung mit einer grossen
Anzahl von Verbalwurzeln. Vor einem nom. fällt अय nicht selten in
der Bedeutung mit dem negirenden अ zusammen; vgl. अयभय, अयभी,
अयशिरम्, अयशीर्ष u. s. w. Selbständig findet sich das adv. अय nur im
Veda, so z. B. RV. 9, 103, 6: सेनेमि त्वमस्मद्वा अदेवं के चिदत्रिणाम् । साह्वो
इन्दो परि वाधे अयं ह्ययम्. — b) wie ab und auf sich entgegenstehen, so
auch अय und उद्, z. B. अयकर्ष und उत्कर्ष, अयकर्षण und उत्कर्षण,
अयकृष्ट und उत्कृष्ट, अयाच् (in der Bedeut. südlich) und उद्च्. Auch in
अयत्य ist dieselbe Bedeutung wahrzunehmen. Auf diese Weise berüh-
ren sich namentlich in der spätern Sprache अय und अयव, die in beiden
Bedeut. häufig mit einander verwechselt werden. Das slav. oḡ entspricht
sowohl अय als अयव. — 2) praep. a) von — weg, mit dem abl.; vgl. क्रम-
गम् u. s. w. mit अय. — b) von — weg, ausserhalb, mit Ausnahme von, mit
dem abl. P. 1, 4, 88. 2, 3, 10. अय त्रिगर्तभ्यो वृष्टो देवः ausserhalb Trig.
hat es geregnet, d. i. in der Umgegend von Trig., aber nicht in Trig.
selbst, Sch. Verbindet sich mit dem regierten Worte auch zu einem
adv. comp. P. 2, 1, 12. und behauptet in demselben seinen ursprünglichen
Accent 6, 2, 33. अयत्रिगर्तं वृष्टो देवः Sch. — MED. avj. 46. 47. wer-
den अय mit Berücksichtigung der übertragenen Bedeutungen einer mit
अय verbundenen Verbalwurzel folgende Bedeutungen zugetheilt: a) अ-
यकृष्टे, b) वर्तने, c) वियोगे, d) विपर्यये, e) विकृतौ, f) चौर्ये, g) निर्दिशे,
h) कृषे.

2. अय am Ende einiger adj. comp. = अय Wasser: प्रुक्ताय इव सागरः
R. 2, 72, 20. विमलायं सरः Vop. 6, 69. Vgl. अयनय und अयवन्त्.
अयकर N. pr. P. 4, 3, 32. Davon अयकरक = अयकरे ज्ञातः ibid.
अयकर्तारु (von कारु, करोति mit अय) m. Beleidiger HIT. III, 47.
अयकर्मन् (wie eben) n. Ablieferung, Abgabe: दत्तस्यानयकर्म च (am
Ende eines Çloka) M. 8, 4. — Vgl. अयक्रिया, अयकर्मन्.

अयकर्ष (von कर्ष mit अय) m. Abzug, Mangel, Abnahme, Verschlech-
terung, ein niedriger oder schlechter Standpunkt (Gegens. उत्कर्ष)
SUGR. 1, 169, 16. 274, 16. तपोवीजप्रभावैस्तु ते (पुत्राः) गच्छन्ति युगे युगे ।
उत्कर्षं चापकर्षं च मनुष्येष्वेव जन्मतः (in Bezug auf die Geburt) ॥ M. 10,
42. मूल्योत्कर्षापकर्षं (zur Erkl. von अयवलावत्) KULL. zu M. 9, 329.
मद्यो मीमांसकः । उत्कर्षापकर्षकीन इत्यर्थः P. 4, 3, 9, Sch. Vop. 7, 77.

अयकर्षक (wie eben) adj. subst. der herabzieht, Eintrag thut, mit dem gen.:
दोषास्तस्यापकर्षकाः (ergänze काव्यस्य zu तस्य) SĪH. D. 7, 18. 8, 1. Davon
nom. abstr. क्तव 3, 10: रमस्यानयकर्षकत्वे.

अयकर्षण (wie eben) 1) adj. entziehend, entfernend, vermindernd: न
चास्ति सदृशं तेन किञ्चित्स्थैर्यात्पकर्षणम् SUGR. 2, 139, 8. श्लेष्मापकर्षणाः
1, 196, 9. Gegens. वृक्षाण 2, 43, 20. तेजःप्रभे नाम (अस्त्रं) परतेजोऽपकर्षणम्
R. 1, 29, 18. — 2) n. a) das Entfernen, Fortschaffen, Entziehen: पूतिमोसा-
प \circ SUGR. 1, 64, 14. गन्धा \circ JĀG. 1, 191. तत्केनाप्युपायेनोपनिवृत्तक्राशा-
त्तावच्छ्रद्धापकर्षणं कर्तव्यम् PRAB. 37, 5. सशत्यः क्तिश्यते प्राणैर्विशल्यो